

FOLKLORE I TRADICIONS

"De viva veu": alguns interrogants sobre la pervivència del repertori tradicional

Text: Joan Gay i Puigvert

Il·lustracions: Exposició "Veus de la Mediterrània"

Resum

Quin és i quin ha de ser el lloc de la cançó d'arrel tradicional en la vivència quotidiana actual? La seva importància en l'àmbit pedagògic és prou clara, però ho és igualment en d'altres? L'exposició "Les veus de la Mediterrània", que pot visitar-se durant aquest 2010, pot ajudar a observar la qüestió des de diversos angles.

1. Introducció. La cançó, a l'escola...

Tothom que es dediqui o s'hagi dedicat a l'ensenyament musical amb infants coneix perfectament el paper de columna vertebral que hi desenvolupa la cançó tradicional i, de fet, PRODIEMUS n'és una permanent manifestació. Hom recorre als reculls i cançoners, alhora

que els llibres de text li atorguen una situació preeminent, especialment per l'educació infantil i primària, al costat d'incursions en les músiques del món, o aportacions d'autors clàssics i actuals.

De tota manera, i des d'aquest punt de vista, seria lícit qüestionar-se quin és el veritable rol que juga avui el repertori tradicional en la nostra quotidianitat del segle XXI.

2. El sorgiment del repertori tradicional

Per començar, cal tenir present que ens estem referint a un corpus amplíssim, de procedències i orígens diversos, que al llarg de segles ja ha estat objecte d'una garbellada en el seu procés de transmissió, eminentment oral. El que coneixem com a cançó tradicional catalana, conserva una petita fracció de material d'època medieval i renaixentista, i una majoria que sobreviu des dels segles XVII i XVIII. Tot plegat, amb les derives i variants corresponents, ha arribat fins a nosaltres gràcies a l'afany d'estudi etnogràfic de personatges singularment dedicats a la seva recollida durant el segle XIX i la primera part del XX, coincidint amb el procés de construcció d'una pàtria moderna, que necessitava posar de relleu els propis referents polítics i culturals. La Renaixença, el modernisme, el moviment coral, el noucentisme, l'escola activa, la resistència catalanista i l'eufòria democràtica aplicada a l'escola catalana han anat fent els successius triatges i adaptacions, per tal de configurar un cànon propi, especialment significatiu pel que fa a aspectes com l'atemporalitat del mateix, o la substracció dels elements funcionals i utilitaris del repertori. Així, ens podem trobar amb paradoxes com ara cançons clarament eròtiques reconvertides en tonades d'aplicació pedagògica ("Peu polidor") o bé episodis que relaten crueldats i violències que encara avui colpeixen els qui s'hi apropen per primer cop ("Sota el pont de Lió" o "La dama de Reus", magníficament reinterpretats per Lídia Pujol en el seu segon enregistrament en solitari).

3. Interrogants des de l'avui

Anant, però, una mica més enllà, la pregunta de fons seria quina presència real té tota aquesta herència històrica en la vida d'un o d'una de nosaltres. És només una mostra fossilitzada, reduïda a l'àmbit de l'ensenyament, o té alguna pervivència popular? En quina mesura aquest immens llegat musical i literari, que retrata un univers rural i d'antic règim, pot tenir algun sentit

en el món global i interconnectat d'avui? Quines melodies senten cantar a casa els infants que han nascut a Catalunya en la primera dècada d'aquest segle XXI? Si deixem de banda les corals i algunes cantades de nades, quina de

les cançons dels llibres de text està present en el dia a dia d'un adult català?

Aquestes i altres moltes reflexions fa temps que sobrevolen els estudis que procuren recollir els darrers testimonis de la transmissió oral del repertori tradicional, sigui des d'un enfoc d'estudi científic o bé en la seva aplicació a la festivitat popular. La revifalla de la improvisació de corrandes, que s'ha concretat els darrers sis anys en el concurs d'Espolla, o bé la pervivència de grups dedicats a la memòria de les tonades locals, com passa a la Garrotxa, en poden ser bones mostres. Costums com els "versots" de les colles de diables podrien exemplificar una opció de posada al dia.

4. Una proposta actualitzada: "Les Veus de la Mediterrània"

I tot això ve a tomb d'una proposta expositiva que posa en primer pla de l'actualitat la vivència quotidiana i contemporània de la veu i la cançó. Es tracta de "Les veus de la Mediterrània", una exposició produïda pel Museu de la Mediterrània de Torroella de Montgrí, amb el suport del Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional, LinguaMón-Casa de les llengües i deu entitats més, que va inaugurar-se el novembre de 2009 al Casino de Manresa i que es podrà

veure a Can Quintana-Museu de la Mediterrània del 27 de març fins el 8 de desembre d'aquest 2010.

La veu per parlar, per cantar, per vendre a mercat, per resar, per denunciar, per animar, per recordar, per convocar, per identificar-se...

El muntatge és fruit del treball de camp amb enregistraments audiovisuals inèdits i

actuals -realitzats entre l'agost de 2008 i l'octubre de 2009- als quals han donat forma els comissaris Jaume Ayats i Joaquim Rabaseda, que aconsegueixen recollir alhora la varietat i els punts de contacte que es donen en les comunicacions vocals a les ribes i les illes del Mediterrani occidental.

Hi són presents les deu llengües parlades amb continuïtat territorial en aquesta àrea, amb materials obtinguts a Catalunya, Mallorca, Eivissa, Formentera, València, Màlaga, Sardenya, Còrsega, Sicília, Perpinyà, Marsella, Oran, Tunísia...

Un passeig sorprenent per les moltes maneres de dir, de parlar i de cantar, amb un rerefons que reivindica la necessitat del retrobament de les diferents veus que avui conviuen en aquesta àrea humana i que, alhora, obre novament la porta a les

preguntes consignades aquí: quin és, ara i aquí, el paper de la veu i la cançó en les pròpies vivències? Veient-nos en un mirall com el d'aquesta exposició, com hi apareixem? *La veu és memòria i és oblit*, ens diu el seu catàleg, tot acarant-nos a la fragilitat d'aquest equilibri.

5. Bibliografia

AYATS i ABEYÀ, J. *Explica'm una cançó. 20 Tradicionals catalanes*. Barcelona: Rafael Dalmau, 2009. (Toc de Gralla; 1). ISBN 978-84-232-0736-7

PUJOL, L. *Els amants de Lilith* [Disc compacte]. Barcelona: Temps Record, 2007.

SAMSON, J. "Canon (III)". A: SADIE, S.; TYRRELL, J. [eds.] *The New Grove Dictionary of music and musicians* 2nd ed. Vol. 5. London: MacMillan, 2001. P. 6-7.